

potravní daň jednak pro zboží, jež obecnstvo ve svých zavazadlech s sebou veze nebo s sebou nese (t. č. vybírá se hlavně na nádražích za jedno zavazadlo paušální daň, počítajíc v to i obecní přírážku v částce 1 Kč), jednak v případech, kde by zdaňování zboží podle sazeb působilo straně velké obtíže (na př. tam, kde by měla býti vybírána daň z chovu zvířat na území čáry potravní daně) nebo kde by kontrola vyžadovala nepoměrného nákladu. Podle tohoto ustanovení upraveno je nyní v dohodě s poštovní správou vybírání potravní daně z poštovních zásilek, obsahujících poplatné zboží tím způsobem, že na tyto zásilky nalepují poštovní úřady v uzavřených místech zvláštní daňové známky, znějící podle váhy na různé částky, jež poštovní správa od příjemců zásilek sama vybírá a po srážce smlouvené odměny za tuto práci odvádí finanční správě, která pak provede s obcemi příslušné vyúčtování obecní přírážky.

7. Svobodná skladiště a vývoz zboží do jiného uzavřeného místa. Víno, mošt a jiné šťávy z hroznů, dále víno, mošt a vůbec šťávy z jiného ovoce dovoleno je dopravovati do uzavřeného území bez zaplacení d-ě p. n. č., jsou-li určeny pro svobodné skladiště, jež povoluje finanční správa za podmínek, stanovených zvláštními předpisy. Viz také heslo Daň všeobecná nápojová. Dopravuje-li strana do území d-ě p. n. č. zboží, zdaněné již v jiném místě s d-i p. n. č., může jí býti za podmínek, stanovených v prov. nařízení zaplacená daň vrácena až do oné částky, kterou bylo zboží v druhém místě opět zdaněno.

8. Ustanovení trestní a propadnutí zboží. Přestupky zákona o d-i p. n. č. stíhají se podle důchodkového trestního zákona, na Slovensku a v Podkarpatské Rusi podle zvláštních předpisů (zák. čl. XI/1909).

Trestnost důchodkových přestupků promlčuje se ve třech letech.

Finanční správa může prohlásiti za propadlé ve prospěch státu zboží, které bylo dopraveno do uzavřeného území podloudně, nebo se kterým učiněn byl pokus podloudnictví, a to bez zřetele k tomu, komu toto zboží patří a zda-li se proti určité osobě zavede trestní řízení.

9. Vymáhání a promlčení potravní daně. Nezaplacené částky potravní daně vymáhají se týmhž způsobem jako zadržené přímé daně.

O promlčení daně platí ustanovení zák. z 18. III. 1878, č. 31 ř. z.

Jan Martinec.

Daň pozemková

viz Přímé daně.

Daň rentová

viz Přímé daně.

Daň z tantiém

viz Přímé daně.

Daň z uhlí.

I. Podnět k zavedení d-ě z u. dal ministr dr. Rašín r. 1919, když byl po prvé ministrem financí a když bylo jasno, že Republika československá s daněmi z Rakouska převzatými nevystačí. Novodobá d. z u. vznikla nejprve v Německu jako výplodek války, k uhrazení mimořádných potřeb finančních, v r. 1917 ve výši 20% z ceny uhlí, a také v Rakousku byly po té učiněny přípravy k zavedení obdobné daně.

Rašínova osnova d-ě z u. vědomě se opírala o německý vzor; stalo se tak proto, že německá d. z u. zasahovala svými účinky při dovozu německého černého uhlí a vývozu českého hnědého uhlí silně do našich poměrů, a že československou uhelnou daní měly býti účinky německé daně paralysovány.

Zvláštního povšimnutí zasluhuje okolnost, že podle důvodové zprávy k vládní osnově Rašínově byla důvodem k zavedení nové daně také úvaha, že stát má míti přiměřený podíl na výnosu přírodního bohatství uhelného, jehož zužitkování přenechává soukromým podnikatelům. Daň tato neměla tudíž míti ráz výhradně daně spotřební, nýbrž aspoň částečně daně výrobní, znamenající ekvivalent státního podílu na těžbě uhelné. Tento moment zvláště padal na váhu v době, kdy uplatňováno heslo o socialisaci dolů.

Rašínova osnova uhelné daně zůstala ležet v ministerské radě. Nebyla uskutečněna jednak pro předčasný odchod Rašínův z ministerstva, jednak proto, že tehdy se politické kruhy nemohly rozhodnouti k zavedení nových značných daní, a že zejména ohledně d-ě z u. vysloveny byly vážné námitky co do následků hospodářských.

II. Stále stoupající státní výdaje vynutily si na jaře 1920 zavedení uhelné daně; ale i tentokráte nestalo se tak ve formě daně, nýbrž jaksí skrytě pod jménem

uhelné dávky, tvořící část zákona o úpravě uhelného hospodářství z 9. IV. 1920, č. 260 Sb. Dávka uhelná zavedena byla hned ve výši 43% z ceny uhlí (nominálně sice pouze ve výši 30%, avšak z hrubé ceny uhlí, takže z čisté ceny uhlí činila dávka téměř 43%).

Přes tuto výši nebyla daň v první době zvláště tíživou, a byla také poměrně snadno parlamentem schválena a v širší veřejnosti i v hospodářských kruzích přijata.

Bylo to umožněno tím, že panoval tenkrát velký nedostatek uhlí, a že placena za ně každá cena; i po jiném zboží byla velká poptávka, hospodářská konjunktura byla příznivá, a tak uhelná dávka i výnosem svým splnila naděje v ni kladené (výnos činil za sedm měsíců roku 1920 918.000.000 Kč a za r. 1921 přes půldruhé miliardy a ještě v r. 1922 1 miliardu 100 milionů).

Ale již začátkem r. 1921 uplatňovaly se neodbytně snahy po odbourání uhelné dávky. Snahy tyto byly posilovány tím, že ceny uhlí stále stoupaly a vláda pod nátlakem veřejnosti se snažila nezvyšovati uhelnou dávku, třebaže tato byla v úzké závislosti na stoupání cen. Východisko nalezeno v tom, že zvyšování uhelných cen dělo se zaváděním příplatků, z nichž uhelná dávka nebyla vyměřována. Stav ten, odporující zřejmě zákonu, nedal se dlouho držeti, a tak došlo k zákonné novele ze dne 12. VIII. 1921, č. 296 Sb., již byla uhelná dávka snížena na 30% čisté ceny uhlí.

Přes to drobení uhelné dávky pokračovalo dále, až nastal stav, který vůbec nebylo lze srovnati s právními pojmy (zaváděny administrativní cestou různé sazby pro různé revíry a druhy uhlí, ba i pro jednotlivé doly). Nová zákonná úprava uhelné dávky musela nastati také proto, že v Německu byla uhelná daň, která přechodně stoupla na 30%, při shroucení tehdejší německé měny a jistě více z důvodů politických (reparace) než hospodářských zatím zrušena; také v Polsku byly přechodně zavedeny poplatky z uhlí, rovnající se dani, zrušený, a v Rakousku nedošlo vůbec k zavedení uhelné daně. Nebylo tedy již z důvodů konkurenčních možno, aby v Československu zůstal průmysl, poněvcole exportní, zatížen uhelnou dávkou v původní výši.

III. Tak muselo dojiti k celkové nové úpravě, provedené zákonem z 21. XII. 1923, č. 1 Sb. z r. 1924, který

mluví již přímo o uhelné dani; daň byla stabilisována na výši, až na kterou do té doby poklesla uhelná dávka, a postavena na pevný právní podklad.

Důvodová zpráva k vládní osnově tohoto zákona obsahuje stručný přehled o historickém vývoji uhelné dávky československé, jakož i o tom, jak se jeví u hlavních výrobků průmyslových zatížení způsobené uhelnou daní.

Tento zákon dosud platí; částečná změna provedena novelou ze dne 1. VII. 1926, č. 116 Sb., kterou osvobozeno bylo uhlí určené k vývozu od uhelné daně, dále změněno dosavadní ustanovení, dle kterého lze vrátiti uhelnou daň z výrobků určených k vývozu, při nichž uhelná daň příliš zatěžuje výrobní náklady a ohrožuje konkurenční způsobilost, a v souvislosti s tímto ustanovením snížena také daň z koksu určeného k výrobě železa.

Trvalé snížení daňové sazby bylo nutným také proto, že zatím byla v Německu uhelná daň již zrušena, a že z ohledů na konkurenční schopnost muselo býti jednostranné zatížení československého průmyslu aspoň zmírněno.

IV. Konstrukce platné uhelné daně v hlavních rysech je následující:

Dani podléhá jak uhlí tuzemské, tak uhlí z ciziny dovážené; uhlím rozumí se veškeré druhy uhlí kamenného a hnědého, dále veškeré druhy paliva z nich vyrobeného, jako koks, brikety a j. D. z u. v tuzemsku těženého činí 10% z ceny na dole, při čemž ministr financí v dohodě s ostatními ministry může povolit pro doly, pracující za těžkých poměrů, snížení na 7%. (Toto snížení povoluje se obvykle všem dolům určitých revírů s horším uhlím stejně.) Daň vybírá se z prodejní ceny uhlí; z toho, co podnikatel později nad cenu původní obdrží, platí se daň dodatečně; ustanovením tímto má býti zabráněno obcházení uhelné daně a mají býti postiženy případné zisky podnikatelské z pozdějších obchodů s uhlím.

Je-li udána nápadně nízká cena, může finanční úřad věc vyšetřiti a dáti stanoviti skutečnou cenu.

K ceně uhlí nepočítají se kromě daní také různé příplatky veřejné, které podnikatel z úředního nařízení při prodeji uhlí vybírá a k danému účelu odvádí.

Prodává-li se uhlí přímo z dolu, nikoli podnikatelem, nýbrž zprostředkovatelem, je tento povinen zaplatiti daň z oné části, která převyšuje cenu podnikatelem zda-

něnou (v praxi t. zv. daň zprostředkovatelská; povaha její jest dosti sporná a také toto ustanovení má tentýž účel jako shora zmíněné placení daně z dodatečných zisků).

Povinnost platiti daň vzniká vypravením uhlí z dolů neb užívá-li se uhlí v dolech k účelům jiným než k takovým, které jsou od daně uhelné osvobozeny. Daň jest podle prováděcího nařízení splatnou koncem příštího měsíce sumárně za každý kalendářní měsíc.

Daň vyměřuje si podnikatel sám a zanáší jen potřebná data pro finanční úřady do předepsaných zápisů; jest zde zavedena jakási berní autonomie, právě tak jako u jiných novějších daní spotřebních, kde podnikatel má značnou volnost, ale také zodpovědnost při vypočítávání a odvádění daně.

Ze zásob uhelných, zůstávajících z jakýchkoli důvodů na dole, se neplatí daň tak dlouho, pokud se uhlí neodváží jinam.

Při výrobě koksu nebo briket, děje-li se výroba na dole, platí se daň uhelná z těchto dalších výrobků dle jejich ceny a množství neb dle ceny a množství uhlí k výrobě spotřebovaného a to dle volby strany; ministr financí může do jisté míry zasáhnouti a naříditi jednu neb druhou alternativu. Daň z koksu je ve skutečnosti nařízením ministerstva financí paušalována pevnou částkou, vyměřenou na základě potřebného průměrného množství uhlí k výrobě koksu (t. č. 2·20 Kč za 1 q koksu).

Převáží-li se uhlí za příčinou další výroby (koksu, briket) jinam, platí se daň již při vypravení uhlí z dolu (důležité pro plynárny, které dostávají uhlí uhelnou daní již zatížené). Z toho je stanovena výslovná výjimka pro případy, kdy provádí se výroba koksu nebo briket mimo důl, avšak pro vlastní spotřebu závodů (užívá se v praxi jen u železáren ve Vítkovicích a v Trinci, které si vyrábějí koks pro výrobu železa ve vlastních koksárnách, nacházejících se v železárnách u vysokých pecí). Pro koks, sloužící pro výrobu železa ve vysokých pecích, stanovena byla zvláštní nízká paušální sazba v novele z r. 1926, per 50 h, vypočítaná tím způsobem, že podle analogie pro vrácení daně při vývozním zboží, při jehož výrobě tvoří uhelná daň podstatnou složku výrobních nákladů, byla ponechána bez daně ona přibližně určená část výroby železa, která se exportuje do ciziny.

Od uhelné daně osvobozeno jest uhlí potřebné pro důlní provoz a uhlí deputátní,

dále uhlí poskytované zdarma neb za ceny režijní různým humanitním institucím důlních závodů; spotřeba tohoto uhlí podléhá kontrole státních úřadů.

Zvláštním nařízením ministerským může býti osvobozeno uhlí, sloužící k výrobě oleje a podobných tuků (ustanovení tohoto nebylo dosud v praxi upotřebeno); také lze přiznati navrácení daně při exportních výrobcích, při nichž uhelná daň tvoří podstatnou složku výrobních nákladů; toto ustanovení bylo pozměněno (usnadněno) zák. novelou z r. 1926 a povoluje se celým průmyslovým kategoriím (ku př. porculán, sklo).

Z uhlí z ciziny dováženého vyměřuje náhradní daň uhelnou čas od času ministr financí v dohodě s ostatními ministry, přihlížeje k ceně tuzemského uhlí, tak, aby bylo zaručeno co možná stejné zatížení; podle původního zákona o uhelné dani z r. 1920, činila tato daň při uhlí hnědém 3 Kč, při kamenném 6 Kč, při koksu 8 Kč z jednoho metr. centu a byla průběhem doby snížena následovně:

a) Výnosem z 20. IX. 1925, č. 162147, o německém uhlí: 1·30 Kč pro kamenné uhlí, kamenouhelné brikety a antracit, 50 h pro hnědé uhlí, 1 Kč pro brikety hnědouhelné, 2 Kč pro koks. K tomu byla vyměřena obrátová daň následovně: 30 h hnědé uhlí, 35 h brikety hnědouhelné, 45 h kamenné uhlí, kamenouhelné brikety, antracit, 80 h koks.

b) Výnosem z 15. IV. 1926, č. 44257, o polském uhlí: 1·40 pro kamenné uhlí, 2 Kč pro koks, k tomu obrátová daň: 50 Kč pro kamenné uhlí, 80 h pro koks.

Náhradní daň platí se před vypravením uhlí z úředního celního řízení.

O vymáhání d-ě z u., o zajištění, o úrocích z prodlení a o důchodkovém trestním řízení platí celkem tytéž předpisy jako pro ostatní spotřební daně. Veřejné dopravní podniky (železnice) jsou povinny dodávati úřadům finančním zvlášť předepsané výkazy o transportech uhelných, které těmto úřadům slouží k porovnání zápisů konaných od podnikatelů.

Spolu s uhelnou daní vybírá se daň z obrátu, která byla paušalována na 3% (u náhradní daně z dováženého uhlí jest daň obrátová vyměřena zvláštními sazbami jak shora uvedeno).

Zák. novela z r. 1926 má ještě jednu zvláštnost a to daň z elektrické energie z ciziny vedené; daň stanoví ministr financí paušalovaným obnosem se zřetelem k ceně

a množství uhlí potřebného pro výrobu elektrické energie (t. č. 3 h za 1 kwh). Daň tato tvoří také ekvivalent za zatížení elektrické energie, vyráběné pohonem vodním, daní z vodní síly.

Literatura.

Dr. Kačírek: „Daň z uhlí“, vydal Prometheus v Praze 1924, a „Die Kohlensteuer“, tamtéž 1925.

František Kačírek.

Daň válečná.

Význam slova v theorii i v praxi může býti rozmanitý. Jednak jsou to daně povahy více méně mimořádné, kterých se užívá k tomu, aby kryly náklady války hrozící, trvající a nebo opatřily prostředky ke krytí válečných ztrát. Takovou daní budoucí válku připravující byl německý obranný příspěvek (Wehrbeitrag) z r. 1913, ukládaný ve formě daně majetkové; naše daň z majetku a z přírůstku na majetku má aspoň z části charakter d-ě v-é, pokud mají se jí hraditi válkou zaviněné škody na měně a po případě jiná břemena převratem způsobená. Jiné d-ě v-é buďto byly formy jinak obecné, kterých však stát v dobách normálních nepotřeboval, jednak byly to ustálené typy povahy mezinárodní (kontribuce v nepřátelském území, ev. platy polosuverenních států), jednak daně majetkové právě i nepravé.

Válka světová dala vzniknouti zvláště typu daní zvaných daněmi ze zisků válečných, jimž u nás od r. 1917 dáno jméno d-ě v-é. Byly odůvodňovány s hlediska spravedlnosti a hospodářského tak, že jest spravedливо, aby osoby, které z mimořádných poměrů válečných, v nichž převážná většina obyvatelstva utrpěla jen škody a strádání, čerpaly hospodářské zisky, zejm. nadprůměrné, přispívaly ku hrazení válkou zvýšených potřeb veřejných větší měrou než ostatní obyvatelstvo. A pro tuto míru zvláštního prospěchu jest prý nejvhodnějším základem nadměrný zisk, jehož v době válečné bylo docíleno. Arci lze s druhé strany uvést, že proměna hospodářské situace obyvatelstva jest v době podnikatelské svobody obvyklá, že není sociálně spravedlivým, aby byl postihován chudý, který si pomohl, a že konečně docílení vyšších zisků v těchto dobách nemusí býti bezzáslužným, ba že existence hospodářsky obratných osob pomáhala v dobách krise ji překonati. Správný úsudek zajisté nemůže býti než individuální.

Typy daně této jsou dva, často kombinované, a to daň na vyšší výnos, výdělek nebo důchod a daň na zvýšené jmění.

Analogicky bývají poskytovány zvláštní výhody daňové osobám, které válkou velmi hospodářsky trpěly (často podle vrstev, zejm. živnostníkům a zemědělcům).

V býv. Rakousku zavedena byla daň ze zisků válečných cís. nař. ze dne 16. IV. 1916, ř. z. č. 103 (prov. nař. č. 247/1916 ř. z.), napřed na leta 1914—1916, měly jí býti postiženy zisky obchodní a zvýšení důchodová společností (akciových společností a spolků, komanditních společností na akcie, spol. s r. obm. a společenstev výdělkových a hospodářských — Rak.-Uh. banka byla osvobozena); potom osoby fyzické a pozůstalosti neodevzdané (daň jednotlivcův). U společností srovnával se výnos s průměrným výnosem mírovým za poslední tři leta před válkou, u jednotlivcův pak důchod s důchodem r. 1913 (a nebo dle vůle poplatníkovy průměrným důchodem let 1911—1913). Tuzemské společnosti platily dle zvýšení (přes 10.000 K) od 10 do 35%, cizozemské od 20 do 40%; jednotlivci z vyššího důchodu (přes 3000 K) od 5 do 45%. K placení bylo možno použití titrů válečných půjček.

Pro Rakousko-Uherskou banku byla stanovena zákonem ze dne 30. XII. 1917, ř. z. č. 11 ex 1918, v. d. 80% ze zisku a dělila se mezi říšské polovice podle čl. 102 bank. stat. a úmluvy ze dne 14. VIII. 1914.

Zákon ze dne 2. VIII. 1917, ř. z. č. 334, upravil zajištění d-ě v-é (nutno bylo chovati rezervy).

Změna úpravy na r. 1916 a rozšíření daně i na r. 1917 provedeno bylo zák. ze dne 16. II. 1918, ř. z. č. 66; osvobozené zvýšení bylo u jednotlivcův nyní 10.000 K, sazby od 5 do 60%, u obchodů s válečným hospodářstvím souvisejících byla zavedena 20% přírážka; společnosti platily dvě třetiny sazeb jednotlivcův a rentabilitní přírážku od 3 do 60%, ale daň s přírážkou neměla činiti přes 60% dani podrobeného vyššího výnosu. Zákonem ze dne 17. IV. 1918, ř. z. č. 160 (prov. nař. č. 254/1918 ř. z.), rozšířena tato daň i na r. 1918. V býv. Uhrách byl vývoj obdobný (srovnej pro leta 1914—1916 zák. čl. XXIX. z r. 1916 a prov. nař. č. 144000/1916 uh., pro leta 1917 a 1918 pak zák. čl. IX. z r. 1918 a prov. nař. č. 90200/1918 uh.).

Po převratu bylo především zrušeno povolení platiti v-ou d. dluhopisy vál. půjček (nař. ze dne 2. XI. 1918, č. 19 Sb.),